

Beleidsuitgangspunten

openbare verlichting

Midden-Drenthe

26 maart 2013

INHOUD

AANLEIDING	Pagina	3
OPENBARE VERLICHTING (functies)	Pagina	4
KADERS EN ONTWIKKELINGEN	Pagina	5
BELEID	Pagina	7
FINANCIËN EN VERVOLG	Pagina	9

AANLEIDING

Als wordt gesproken over openbare verlichting dan gaat het om verlichting die is geplaatst langs wegen en pleinen die openbaar toegankelijk zijn. De verlichting staat er ten dienste van het publieke domein en wordt geplaatst en onderhouden door de gemeente en andere beheerders van de openbare ruimte. De kaders waarbinnen deze taak wordt uitgevoerd zijn deels ingegeven door landelijke richtlijnen. Deels worden ze, als het gaat om gemeentelijk publiek domein, bepaald door het lokale bestuur zelf.

De gemeenteraad kan zich doelen stellen die passen bij de lokale ambitie op het gebied van (verkeers- /sociale-)veiligheid, welstand en duurzaamheid.

Wettelijk is niet vastgelegd aan welke kwaliteitseisen de openbare verlichting moet voldoen. Het is daarom belangrijk dat de gemeente het verlichtingsbeleid transparant maakt door vast te leggen welke criteria worden gehanteerd voor aanleg, onderhoud en vervanging van verlichting.

Het huidige beleidsplan dateert van 2003. Er is aanleiding de lokale kaders te herdefiniëren. Gewijzigde wensen ten aanzien van donkerte, welstand, sociale veiligheid en duurzaamheid vragen om creatief maatwerk. Daarbij wordt de gemeente geholpen door sterk verbeterde technologie.

Het is de inzet dat in het vast te stellen BELEIDSPAN VERDUURZAMING OPENBARE VERLICHTING GEMEENTE MIDDEN-DRENTHE 2013 diverse aspecten die in Midden-Drenthe samenhangen met openbare verlichting aan bod komen. Waarom is licht nodig? En is het altijd nodig of kan het soms ook uit? Hoe zet Midden-Drenthe openbare verlichting in om de klimaatdoelstellingen te halen? Welke trends zijn er en gaat Midden-Drenthe die volgen?

De actuele situatie in Midden-Drenthe is inmiddels in kaart gebracht. Het overgrote deel van de openbare verlichting bestaat uit lichtmasten. Zo'n 7.800 stuks, waarvan zevenhonderd in het buitengebied. Enkele tientallen masten zijn voorzien van dubbele armaturen. Er is achterstand in het vervangen van bestaande lichtmasten conform de gebruikelijke afschrijvingstermijnen. De uitgestelde vervanging biedt mogelijkheden stappen te zetten richting een meer duurzaam gemeentelijk lichtpark.

Daarmee is het beeld niet compleet. Er zijn de laatste jaren her en der in de gemeente diverse ontwikkelingen getest en indien de gelegenheid zich voordeed daadwerkelijk in het straatbeeld geïmplementeerd. Led-verlichting, klimaatpositieve lichtmasten, actieve markering en het gebruik van straatstenen met een hogere reflectie zijn voorbeelden. Het is wenselijk de openbare verlichting in Midden-Drenthe in het geheel te bezien en het beleid opnieuw vorm te geven.

OPENBARE VERLICHTING (functies)

Openbare verlichting heeft tot doel de inrichting van de openbare ruimte bij duisternis zodanig zichtbaar te maken dat men zich kan oriënteren en elkaar en eventuele obstakels tijdig kan waarnemen. Verlichting maakt de inschatting van eventuele gevaren bij duisternis mogelijk en draagt hierdoor bij aan een verkeersveilige, een sociaal veilige en leefbare openbare ruimte.

Echter niet elke openbare ruimte behoeft te worden verlicht. En op de meeste plaatsen is ook niet de gehele avond en nacht hetzelfde hoge lichtniveau nodig. Want tegenover de positieve bijdrage aan de veiligheid bij duisternis heeft verlichting negatieve effecten op het milieu. Verlichting draagt bij aan de CO₂-uitstoot en veroorzaakt lichthinder, lichtvervuiling en chemisch afval.

De functies van openbare verlichting kunnen worden ingedeeld in een aantal thema's. De voorgestelde thema's zijn achtereenvolgens:

- *sociale veiligheid;*
- *verkeersveiligheid;*
- *ruimtelijke inrichting en leefbaarheid;*
- *duurzaamheid en*
- *lichthinder en donkerte.*

Deze thema's zijn behulpzaam bij het verkrijgen een helder inzicht in de totale functie van openbare verlichting.

KADERS EN ONTWIKKELINGEN

Uit een oogpunt van milieu, maar ook om economische redenen moet zorgvuldig met verlichting worden omgegaan. Medio 2008 heeft het toenmalige ministerie van VROM de eindrapportage van de 'Taskforce Verlichting' gepresenteerd. Uitgangspunt ten aanzien van openbare verlichting hierin is: *niet verlichten, tenzij...* Aanleg, uitbreiding of vervanging van verlichting vindt bij deze visie alleen plaats als verlichting onmisbaar is voor veiligheid bij duisternis. Er zijn voorwaarden geformuleerd waaraan de openbare ruimte moet voldoen om van openbare verlichting te worden voorzien. Het beleidsplan van het rijk benoemt beleidsregels voor aanleg en vervanging van openbare verlichting en beschrijft het kwaliteitsniveau waaraan de verlichting in de gegeven situatie moet voldoen.

In de praktijk van Midden-Drenthe is *niet verlichten, tenzij..* ook herkenbaar. Er is geen uitgesproken behoefte meer om het verlichtingsareaal verder uit te breiden. Inzet is die lijn voort te zetten.

Zoals gesteld is wettelijk niet vastgelegd aan welke kwaliteitseisen de openbare verlichting moet voldoen.

Als gemeente opereert Midden-Drenthe wel binnen een aantal kaders. Hierbij speelt externe wet- en regelgeving een grote rol. Te denken valt in dit verband aan het Burgerlijk wetboek, de Electriciteitswet en de Flora- en faunawet.

Daarnaast worden kaders gevormd door maatschappelijke en technische ontwikkelingen.

Het gemeentebestuur is verantwoordelijk voor de veiligheid binnen de gemeente en bepaalt vanuit die verantwoordelijkheid welke openbare ruimtes moeten worden verlicht. Hetzelfde geldt voor het kwaliteitsniveau waaraan de verlichting in de verschillende situaties moet voldoen. De verlichtingskwaliteit wordt bepaald door het lichtniveau (verlichtingssterkte), de lichtverdeling over de ruimte (gelijkmatigheid), de lichtkleur en kleurweergave en de mate van verblinding.

Bij het uitvoeren van deze opdracht hanteert Midden-Drenthe voor de verschillende situaties in de gemeente, waar mogelijk en toereikend, de richtlijnen opgesteld door de Nederlandse

Stichting voor Verlichtingskunde (NSVV). Midden-Drenthe houdt daarnaast als het gaat om de mogelijkheden om energie te besparen de ambities van de Taskforce Verlichting voor ogen. Hetzelfde geldt voor de adviezen op het terrein van duurzaam inkopen.

De ontwikkelingen binnen de openbare verlichting zijn de laatste jaren snel gegaan. De trend in het verleden was: 'hoe meer licht hoe beter'. De huidige trend is: 'waardering voor duisternis maar wel met behoud van (sociale) veiligheid. Financiële overwegingen spelen ook een rol. Het terugdringen van energieverbruik en door een effectief gebruik van openbare verlichting bezuinigingen realiseren staat overal hoog op de agenda.

Het idee over duisternis, licht en openbare verlichting is sterk veranderd ten opzichte van het verleden. Deze nieuwe trend zet zich door naar landelijke ambities en doelstellingen ten aanzien van energiebesparing en CO₂-reductie. Er is hierdoor een integrale benadering van het verlichten van openbare ruimten ontstaan die in de toekomst met behulp van nieuwe technologie verder zal worden ontwikkeld.

Een andere ontwikkeling is de noodzaak tot bezuinigen. De druk op de financiële huishouding heeft binnen de sector aanleiding gegeven tot vernieuwing en innovatie. In de openbare verlichting gaan duurzaamheid en bezuiniging hand in hand. Door te kiezen voor energiebesparing en voor het verminderen van lichthinder en –vervuiling worden bezuinigingen op de langere termijn bereikt.

Bij openbare verlichting werd in het verleden het licht vooral 'gewoon' aan- en uitgeschakeld. Tegenwoordig is vrijwel alle verlichting dimbaar. Dat wil zeggen dat de intensiteit van de verlichting op specifieke momenten kan worden verlaagd waardoor energie wordt bespaard. Het moment waarop de verlichting wordt gedimd kan afhankelijk zijn van tijd en omstandigheid. Naast de mogelijkheid om verlichting op vooraf ingestelde momenten te dimmen, bestaat ook de mogelijkheid om te dimmen bij meetbare variabelen zoals verkeersintensiteiten of het opkomen van de zon. Immers de verlichtingsbehoefte is om 02.00 uur 's nachts totaal anders dan om 18.00 uur in de spits.

De technologische ontwikkelingen op verlichtingsgebied gaan in sneltreinvaart. LED-verlichting is hiervan het meest bekende en geaccepteerde voorbeeld. LED-verlichting heeft een lange levensduur, is energiezuinig, is desgewenst goed richtbaar en produceert weinig tot geen hinderlijk strooilicht.

Daarnaast zijn er belangrijke ontwikkelingen te zien in het 'hergebruik' van licht. Hiermee wordt bedoeld op het zo goed mogelijk benutten van uitgestraald licht door het inzetten van reflectie. Een reflecterend wegdek en reflecterende wegdekmarkering zorgen voor een beter gebruik van het uitgestraalde licht en bieden mogelijkheden het aantal lichtmasten te beperken.

BELEID

Sterker aangezet dan in het verleden richt de gemeente Midden-Drenthe zich op de verduurzaming van de openbare verlichting. Hierbij speelt energieverbruik een grote rol. Deze verduurzaming is ook in lijn met ontwikkelingen bij andere overheden. Zo past de provincie Drenthe nieuwe richtlijnen toe bij de verlichting van provinciale wegen en heeft Rijkswaterstaat onlangs besloten, ook met het oog op bezuinigingen, de verlichting langs snelwegen drastisch te verminderen.

De inzet is in het ontwerp van het beleidsplan de volgende beleidsuitgangspunten op te nemen en nader uit te werken.

De openbare verlichting wordt duurzamer

De openbare verlichting in Midden-Drenthe wordt duurzaam ingericht en geeft daarmee de duurzaamheid een stevige impuls. Invulling van het duurzaamheidsaspect vindt plaats door aandacht te geven aan het volgende.

1. Gelijkmatigheid van de verlichting
2. Verlichtingssterkte
3. Energiebesparing

4. Lichthinder, lichtvervuiling en duisternis
5. Materialisatie

De gemeente maakt gebiedsgerichte keuzes ten aanzien van de openbare verlichting.

Bij de bepaling van de wijze van openbare verlichting wordt onderscheid gemaakt in een zestal gebieden. Voor elk onderscheiden wordt een afzonderlijke belevingswaarde vastgesteld. Zo speelt openbare verlichting in woongebieden een belangrijke rol bij het creëren van sociale veiligheid en herkenbaarheid en heeft het daarnaast een decoratieve functie. Een decoratieve functie is ook van belang voor een winkelgebied maar speelt minder op een bedrijventerrein. De onderscheiden gebieden.

1. Woongebieden
2. Winkelgebieden
3. Bedrijventerreinen
4. Hoofdinfrastructuur
5. Buitengebied
6. Achterpaden

Bij technische keuzes veel aandacht voor de levensduur

Met betrekking tot het technische aspect van de openbare verlichting is toekomstvastheid van belang. Hiermee wordt de technische levensduur van de openbare verlichting bedoeld. Bij een langere technische levensduur wordt aanvullend onderhoud voorkomen en de duurzaamheid van het areaal aan openbare verlichting verhoogd. Ook is de integrale aanpak van de omgeving een belangrijk punt. Verlichting is namelijk ook afhankelijk van hoe de omgeving wordt ingericht en uit welke materialen deze omgeving is opgebouwd.

Aspecten die bij technische keuzes van belang zijn.

1. De mogelijkheden van een dimregime realiseren bij nieuwe installaties
2. Materialisatie (uniformiteit en duurzame materialen)
3. Wegdekreflectie

Niet te verlichten tenzij.

De openbare verlichting is van invloed op de kwaliteit van de omgeving. Niet alleen geldt dat voor de inwoners, maar ook de fauna wordt er door beïnvloed. Het basisprincipe is "Niet te verlichten tenzij". (Bij aanvragen van uitbreiding verlichting worden de verzoeken getoetst aan de beleidsuitgangspunten).

De gemeente betreft, daar waar het hun raakt, haar inwoners bij de totstandkoming en de wijzigingen in de openbare verlichting. Ze gaat lichthinder en lichtvervuiling tegen door het toepassen van armaturen met goede lichtsturing.

Mogelijke maatregelen.

Bij hanteren van de beleidsuitgangspunten zoals hiervoor aangegeven wordt er een basis gelegd voor de vaststelling en uitvoering van een duurzaam openbaar verlichtingsbeleid voor de komende periode. Het zal leiden tot concrete projecten. Steekwoorden daarbij: vernieuwen, verminderen, energie besparen, duurzaam maken, onderhoud verminderen.

Mogelijke maatregelen.

- a. Vervangen van armaturen met een dubbele lamp.
In Midden-Drenthe staan nog zo'n 1000 masten met armaturen welke zijn voorzien van een dubbele lamp. De insteek is deze te vervangen door nieuwe technologie.
- b. Dimmen verlichting.
Het dimbaar maken van armaturen welke worden vervangen.
- c. Verwijderen komverlichting.
Bij verschillende kernen in Midden-Drenthe is in het verleden bij de bebouwdekom borden oranjeverlichting aangebracht. Deze hebben een verfraaiende en

oriënterende functie. Onderzoek toont aan dat het negatief werkt op de verkeersveiligheid.

d. Saneren overbodige verlichting.

Een eerste aanname is dat 10% van de openbare verlichting in Midden-Drenthe een overbodige functie heeft en zou kunnen worden verwijderd.

e. Vervangen bestaande openbare verlichting in het buitengebied vervangen door LED-oriënterende verlichting.

In het buitengebied staan nog veel verouderde masten voorzien van verouderde armaturen.

De verlichting in het buitengebied heeft vooral een geleidende en oriënterende functie. Daarvoor zijn inmiddels betere mogelijkheden.

FINANCIËN EN VERVOLG

Financiën

In de begroting 2013 is ten behoeve van de instandhouding van de openbare verlichting in Midden-Drenthe een budget opgenomen van € 387.532,--. Daarvan is € 158.000,-- bestemd voor transport en levering van energie. Voor groot en klein onderhoud bedraagt het budget € 199.000,--. Zowel op het terrein van de energielevering als het onderhoud is als gevolg van de mogelijkheid op zoek te kunnen gaan naar nieuwe leveranciers sprake van forse mutaties. In de jaarrekening 2012 wordt dat voor het eerst substantieel zichtbaar. Bij de voorbereiding van het uiteindelijke beleidsplan wordt een en ander nader in kaart gebracht. Vernieuwing en verbetering van de openbare verlichting in Midden-Drenthe vindt gefaseerd plaats en wel binnen bestaande budgetten.

Vervolg

Burgemeester en wethouders gaan aan de slag met de reactie van de commissie Ruimte en Groen en werken aan een ontwerp van het beleidsplan openbare verlichting.